

Foto N. Tinbergen

Bergeenden op de Beer

UIT HET DAGBOEK VAN DE BEER.

3 Oktober '31. Van 7—15 uur op de Hoek van Holland. Er staat een matige Westenwind, maar het is zonnig, zodat we goed zicht hebben. Het blijkt een goede slechtvalkendag te zijn. Telkens zien we er vliegen, enige malen twee bij elkaar. Ze houden dan dikwels schermutselingen en dan hoor je ze „lahnen”. Dat blijken dan altijd jonge vogels te zijn, die doen dat veel meer dan de ouden. Tweemaal zagen we er een stoten, één stootte zeven maal achtereen verwoed op eenzelfde zangertje, maar moest telkens afzwenken, omdat hij te dicht bij de grond was. Het eind van 't liedje was, dat hij het moest opgeven. Later zagen we er een op een troep spreeuwen jagen. Deze balden zich samen tot een dicht aaneengesloten troep, waar de valk zich niet in waagde. Hij stootte er viermaal verwoed langs, maar geen enkele spreeuw liet zich isoleren en ook ditmaal moest de slechtvalk onverrichterzake afdeinzen.

Aardige dingen zagen we bij het vlierenbosje aan de Zuidpunt. In de vlieren, die rijk droegen, zaten een 500 spreeuwen zich aan de bessen te goed te

doen. We konden de geur van de stukgepikte bessen al op een hele afstand ruiken. In de zilte wei tussen de vlieren en de schorren zaten ook ongeveer 500 spreeuwen, die daar vermoedelijk van de dieren aten, die in de grond leven. Nu was het merkwaardige van het geval, dat er een voortdurend heen en weer vliegen plaats vond van ± 100 stuks sterke troepjes tussen de vlieren en de wei. Soms waren er twee troepen tegelijk onderweg, in beide richtingen een; het leek wel een geregelde dienst. Dit gebeurde in de tijd dat we bij de vlieren zaten, (volle twee uur) zo dikwels, dat elke spreeuw verscheidene malen het vlierdieet tegen het weidedieet heeft moeten verwisselen en omgekeerd!

Bij de troep in de wei zaten, zoals gewoonlijk, ook veel Kieviten. Boven de schorre jaagde een bruine kiekendief op zijn primitieve manier: op ± 6 meter hoogte kalm rondvliegen, af en toe wat bidden en langzaam toestoten. Af en toe kwam hij ook boven de wei en dan vlogen alle vogels op. Enkele Kieviten begonnen verwoed op hem te stoten en „brachten hem weg”, en dan werd alles weer rustig. Altijd weer dringt zich bij zulke ge-

beurtenissen de vraag op: herkent een vogel een roofvogel? Weet hij verschil te maken niet alleen tussen roofvogels en andere vogels, maar misschien ook tussen roofvogels en roofvogels? Bij sommige dieren krijg je de indruk van wel, bij anderen van niet. Vele vogels schrikken al van overvliegende duiven, zien dan echter dat het niets gevaarliks is. Zoals deze kieviten nu tegen de kiekendief doen, zouden ze niet tegen een jagende slechtvalk doen; maar wel tegen een slechtvalk met prooil

Aan het slik was heel wat te beleven. Er waren bv. weer bergeenden. De trek van die bergeenden is heel merkwaardig. Half Augustus trekken de broedvogels weg. Een tijdlang zie je dan nog alleen de jongen met hun vreemde schimmelkoppen; de meeste kunnen nog niet eens vliegen. Begin September gaan ook die weg en dan is de Hoek van Holland bergeendloos! Eind September echter of later komen er opnieuw bergeenden, waarschijnlijk Noordeliker vogels, want wij zien bij Den Haag dan ook Zuidwesttrek. De kluten doen iets dergelijks.

Behalve de bergeenden was er nog veel meer te zien: 22 lepelaars, een smelleken, een kleine plevier, een dode roofmeeuw (jonge kleine of kleinste Jager) en nog ander moois. 't Was weer een echte Hoekse dag!

N. T.

DE HARZ.

Een alleraardigst boekje heeft bij W. L. en J. Brusse's Uitgeversmaatschappij te Rotterdam het licht gezien: *De Harz. Reisberinneringen* door dr. H. Gerversman. Een geestdriftige is hier aan het woord, een bezoeker van het vermaarde Deutsche berggebied, die buitengewoon getroffen werd door de natuur en historie van het sprookjesland, dat niemand minder dan Heine heeft geïnspireerd tot het schrijven van heel fijne regels en dat ook voor Goethe een bron van bezieling was. Een grillig landschap, vol bonte en kleurige romantiek is het, dat dr. Gerversman met opgetogen gretigheid verheerlijkt. Smakelijk weidt hij uit over de wouden en bergen, tot wier donkere geheimzinnigheid hij doordrong, maar ook de stadjes van de Harz hadden zijn hart en scherpe aandacht. Dit wordt wel duidelijk uit het fijne en bekorende boekje: nog in dezen egaliseerenden tijd zijn in de Harz de sagen wonderlijk levend en wie eens behoefte heeft het al te nuchtere leven te ontvluchten, hij trekke een paar flinkgespijkerde bergschoenen aan, neme den wandelstaf in de hand en bezoeke den Brocken, waar hij

misschien vandaag of morgen een prettig-griezelige ontmoeting heeft met heksen of met niemand minder dan den „wilden jager”.

Wij publiceeren weldra enkele foto's, die eenig denkbeeld geven van de natuurpracht der streek, die dr. Gerversman zoo'n onderhoudend boekje in de pen gaf.

R. T.

IJSHEILIGEN, IJSDUIVELS, ENZ.

Over „ijsheiligen” is al meermalen het een en ander geschreven, maar ik zou gaarne iets weten over de „ijsduivels”.

Dat is een nieuw woord, duidende op de vorstdagen, welke gewoonlijk midden October voorkomen en onzen bloemenschat totaal vernielen, op enkele sterke soorten na. Zijn die paar dagen of soms één dag voorbij, dat is het weer vrij zacht geworden. Nachtvorsten komen in September al voor, evenals in October, maar ze zijn dan niet zoo erg en de beschutte plaatsen komen geheel vrij van schade.

Tegen de vroege voorjaarsvorst en vooral de ijsheiligenperiode is wel wat te doen en wordt dan ook wel wat gedaan. Het zal ongeveer 12 jaar geleden zijn, dat ik, in den trein zittend, de Betuwe passeerde, welke in volle fleur stond en tegen een medereiziger de opmerking maakte, dat er blijkbaar niet gerookt werd om de vorstschade te beperken. Heel toevallig ging deze persoon naar Nijmegen om daar een voordracht te houden, waarbij ook het rooken ter sprake zou komen. Het rooken geeft een temperatuursverhooging van 2° bij glascultuur, toen waarschijnlijk meest plat glas, en dat was al voldoende om schade te voorkomen. Het rooken in een meer besloten boomgaard had ik in 1875 al gezien en er aan mede geholpen de turven aan te steken.

Een andere kwestie is de volgende: weet men door waarnemingen aan de Pool zeker, dat daar koude lucht wordt gevonden, die dan in het voorjaar overstromingen naar Europa veroorzaakt? Is er dan eene oplossing mogelijk om dat te voorkomen? Zou bij het begin dier formatie van koude lucht dit centrum dan niet door vliegmaschinen uit elkaar kunnen wordengedreven? Het schijnt wel wat phantastisch, maar de techniek staat nu al heel hoog. Zeeën, rivieren en vuurspuwende bergen worden al wat in bedwang gehouden; zouden wij het nu met de lucht ook niet klaar kunnen spelen?

Bussum, 12-10-'31.

J. P.

